

Eğitim Müfettiş Yardımcılarının Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi

M. Cevat Yıldırım¹, Abdurrahman Ekinci²

Özet

Bu araştırmanın amacı, eğitim müfettiş yardımcılarının³ mesleki tükenmişlik düzeylerini bazı değişkenlere göre saptamaktır. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Çalışma grubu, 2009 yılında atanan 346 eğitim müfettiş yardımcısından oluşmaktadır. Verilerin toplanmasında, kişisel bilgi formu ile Maslach ve Jackson tarafından geliştirilen, Ergin tarafından Türkçeye uyarlanan Maslach Tükenmişlik Ölçeği kullanılmıştır. Analizde; *t* testi, Mann Whitney U testi ve ANOVA teknikleri kullanılmıştır. Araştırmada, eğitim müfettiş yardımcılarının mesleki tükenmişliklerinin; duygusal tükenme ve düşük kişisel başarı duygusu boyutlarında “orta düzeyde”, duyarsızlaşma boyutunda ise “düşük düzeyde” olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Duyarsızlaşma, Duygusal tükenme, Eğitim müfettiş yardımcıları, Mesleki tükenmişlik.

Analysis of Professional Burnout Levels of Education Supervisor Assistants in Terms of Some Variables

Abstract

The aim of this research is to define the professional burnout levels of education supervisor assistants in terms of some variables. In the research, survey model was used. The study group consists of 346 education supervisor assistants, appointed in 2009. Data was collected through a personal information form and Maslach Burnout Inventory, developed by Maslach and Jackson and adapted to Turkish by Ergin. In the analysis *t* test, Mann-Whitney U test, and ANOVA techniques were used. The findings indicated that the level of education supervisor assistants' professional burnout was “medium” in emotional exhaustion and low sense of personal accomplishment dimensions, and was “low” in depersonalization dimension.

¹ Yrd.Doç.Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Eğitim Bilimleri Böl., mcevatyildirim@gmail.com

² Yrd.Doç.Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Eğitim Bilimleri Böl., aekinci74@yahoo.com

³ “Eğitim müfettiş yardımcısı” unvanı, 14 Eylül 2011 tarihinde 652 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile “il eğitim denetmen yardımcısı” olarak değiştirilmiştir.

Key Words: Depersonalization, Emotional exhaustion, Education supervisor assistants, Professional burnout.

GİRİŞ

Günümüzde eğitim örgütlerinin çalışanlarını etkileyen önemli problemlerden biri tükenmişliktir. Demiriz (2010) tükenmişliğin, modern çağın hastalığı olarak nitelendirilen ve stres üzerinde çalışan araştırmacılar tarafından geliştirilen bir kavram olduğunu vurgulamaktadır.

Tükenmişlik kavramı, ilk kez Greene (1961) tarafından kullanılmıştır (Maslach, Schaufeli ve Leiter, 2001). Bu kavram, 1970’li yıllardan bu yana sıkça tartışılan ve çalışanlar üzerinde etkisi araştırılan bir olgu haline gelmiştir (Halbesleben ve Buckley, 2004; Maslach vd., 2001). Tükenmişlik, ilk kez Freudenberger (1974) tarafından; başarısızlık, yıpranma, enerji ve güç kaybı ya da insanın iç kaynakları üzerinde, karşılanamayan istekler sonucunda ortaya çıkan tükenmeye başlama durumu olarak tanımlanmıştır (Ağaoğlu, Ceylan, Kesim ve Madden, 2004; Izgar, 2003; Peker, 2002). Bu tanımda, tükenmişliğin sadece duygusal boyutu açıklanmıştır (Sağlam-Arı ve Çına-Bal, 2008). Tükenmişliğin yaygın olarak kabul gören tanımı, Maslach ve Jackson (1981) tarafından tek boyut yerine daha ayrıntılı bir şekilde yapılmıştır. Maslach ve Jackson’a göre tükenmişlik (mesleki tükenmişlik), insanlarla yoğun ilişki içerisinde olan bireylerde kronik bir stres sürecinden sonra ortaya çıkan fiziksel ve duygusal enerji azalması durumudur. Maslach ve Jackson, mesleki tükenmişliğin boyutlarını ise duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı (düşük kişisel başarı duygusu) şeklinde üç boyutta ele almışlardır (Ergin, 1993; Maslach ve Jackson, 1981; Maslach vd., 2001; Tümkaya, 2000).

Duygusal tükenme, bireylerin iş yaşamında halsizlik ve aşırı yorgunluk belirtileriyle birlikte kendilerini duygusal yönden yıpranmış hissetmelerine ve bireysel strese yol açan bir durumdur (Kan, 2008; Maslach ve Jackson, 1981; Maslach vd., 2001). Mesleki tükenmişliğin bir diğer boyutu olan duyarsızlaşma kavramına bakıldığında, bu kavram tükenmişliğin bireylerarası boyutuna yönelik olup, bireyin işine ve hizmet verilen alanlarda bireylere karşı olumsuz duygular ve tepkiler geliştirmesi şeklinde tanımlanmıştır (Balay ve Engin, 2007; Maslach ve Jackson, 1981; Wright ve Bonett, 1997). Duyarsızlaşma, daha çok “hizmet verilen bireylere karşı tutumlarda ve tepkilerde olumsuz değişme, sinirlilik, işe ilişkin idealizm kaybı” gibi durumları ifade etmektedir (Çokluk, 2003, 112). Düşük kişisel başarı duygusu ise bireyin kendisini işinde yetersiz ve

başarısız olarak değerlendirme eğiliminde olması durumudur (Budak ve Sürgevil, 2005; Maslach vd., 2001; Wright ve Bonett, 1997). Yapılan araştırmalarda, mesleki tükenmişliğin genel olarak bireysel ve örgütsel nedenlerden kaynaklandığı saptanmıştır. Özellikle iş yükü ve stres mesleki tükenmişliği tetiklemektedir (Çokluk, 2003; Demiriz, 2010; Izgar, 2003). Ayrıca kişisel özellikler, beklentiler, insan ilişkileri, çatışma, yeterlik, karara katılma (Izgar, 2003), kontrol, ödül, sosyal destek, adalet, değerler (Maslach vd., 2001) gibi durumlar da mesleki tükenmişliği etkilemektedir.

Mesleki tükenmişlik, eğitim örgütleri için önemli bir problem olarak görülmektedir. Çünkü yapılan araştırmalarda mesleki tükenmişliğin, sosyal bir problem olduğu saptanmıştır (Budak ve Sürgevil, 2005). Dolayısıyla mesleki tükenmişlik hem birey hem de örgütler açısından iş yaşamını önemli ölçüde tehdit eden bir problemdir (Sağlam-Arı ve Çına-Bal, 2008). Bir başka ifadeyle mesleki tükenmişlik, bireylerin kişisel olarak yaşadıkları bir olgu olmasına rağmen, örgütleri de olumsuz etkileyebilmektedir. Mesleki tükenmişlik iş yaşamında performans düşüklüğüne, örgüt etkililiğinin ve verimliliğinin olumsuz etkilenmesine neden olmaktadır (Basım ve Şeşen, 2006). Ayrıca stres, iş performansında düşüş, iş doyumsuzluğu, kararsızlık, yorgunluk, davranış bozuklukları gibi sorunlara da neden olmaktadır (Izgar, 2003). Mesleki tükenmişliğin; bireyleri fiziksel, psikolojik ve sosyal yönden olumsuz etkileyen bir durum olduğu söylenebilir. Eğitim örgütlerinin yöneticileri, mesleki tükenmişliğe neden olan etkenlere dikkat etmek durumundadırlar. Ardıç ve Polatçı'ya (2008) göre, mesleki tükenmişlik aniden ortaya çıkan bir durum değildir, aksine yavaş ve sinsi gelişen bir durumdur. Bu nedenle mesleki tükenmişlik, ilerlemeden ve başa çıkılmaz bir hale dönüşmeden önce onun belirtileri dikkate alınmalıdır. Mesleki tükenmişliğin oluşması durumunda ise mesleki tükenmişlikle başa çıkma yöntemleri kullanılmalıdır. Izgar'a (2003) göre, mesleki tükenmişlikle başa çıkmanın örgütsel ve bireysel yöntemleri vardır. Bu yöntemlerden bazıları şunlardır: Hizmet içi eğitim uygulamaları, yükselme, yetki devri, örgüt ve çevre ilişkisini güçlendirme, dinlenme, görev değişiklikleri, işe ara verme vb.

Mesleki tükenmişlik, insanlarla yüz yüze çalışılan mesleklerde daha sık görülen ve daha kolay gelişen bir sorundur (Ergin, 1993; Girgin, 2010; Maslach vd., 2001). Yüz yüze çalışmayı gerektiren meslekler; doktorluk, eğitim müfettişliği, okul yöneticiliği, öğretmenlik şeklinde sıralanabilir. Eğitim müfettiş yardımcıları da görevlerini yerine getirirken okul yöneticileriyle ve

öğretmenlerle yakın bir iletişim içerisinde olmak ve yüz yüze çalışmak durumundadırlar. Eğitim müfettişleri ve eğitim müfettiş yardımcıları ile ilgili mevzuata (Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliği [MEBEMBY], 2011) bakıldığında, eğitim müfettişlerinin ve eğitim müfettiş yardımcılarının görev yerleri “ekonomik ve sosyal yönden gelişmişlik düzeyi ile hizmet gereklerinin karşılanması bakımından birbirlerine benzerlik gösteren iller gruplandırılarak” beş hizmet bölgesine ayrılmıştır. Eğitim müfettiş yardımcıları genel olarak dördüncü ve beşinci bölgelerde görev yapmaktadırlar. Görevlerini yerine getirirken eğitim alanındaki birçok sorunla karşılaşabilmektedirler. Öğretmenlikten ya da okul yöneticiliği görevinden ayrılarak eğitim müfettiş yardımcılığı görevine yeni başlamalarına rağmen, çeşitli nedenlerden dolayı umduklarını bulamayıp tükenmişlik duygusu yaşadıkları düşünülmektedir.

Alan yazın incelendiğinde, öğretmen ve sağlık çalışanlarının tükenmişlikleri ile ilgili birçok çalışmanın yapıldığı görülmektedir (Cemaloğlu ve Şahin, 2007; Ergin, 1993; Gençay, 2007; Girgin, 2010; Kan, 2008; Peker, 2002). Eğitim müfettişleri ve okul yöneticilerinin mesleki tükenmişlik düzeyleriyle ilgili bazı çalışmalar da yapılmıştır (Altay, 2007; Başol ve Altay, 2009; Durdu, 2010; Izgar, 2003; Polat ve Uğurlu, 2009; Yılmaz, 2009). Eğitim müfettişleriyle ilgili yapılan araştırmalardan bazıları incelendiğinde; Arabacı ve Akar’ın (2010) araştırmasında, eğitim müfettişlerinin duygusal tükenme boyutunda orta düzeyde, duyarsızlaşma ve kişisel başarı boyutunda düşük düzeyde tükenmişlik yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte cinsiyet, unvan, öğrenim durumu ve görev yapılan yer değişkenlerinin mesleki tükenmişliğin hiçbir boyutunda anlamlı farklılık göstermediği; ancak eğitim müfettişlerinin duyarsızlaşma duygusunu mesleklerinin ilk yıllarında daha fazla yaşadıkları tespit edilmiştir. Balay ve Engin’in (2007) araştırmasında, duygusal tükenme boyutunda kadın eğitim müfettişlerinin tükenmişlikleri, erkek meslektaşlarına göre daha yüksek düzeyde bulunmuştur. Diğer yandan, duygusal tükenme boyutunda, sınıf öğretmenliği yapmış eğitim müfettişlerinin alan öğretmenliği yapmış olanlardan daha fazla mesleki tükenmişlik yaşadıkları, önceki çalışma hayatında yöneticilik görevi yapmış olmanın eğitim müfettişlerinde mesleki tükenmişliği azalttığı ve yaş ilerledikçe eğitim müfettişlerinin mesleki tükenmişlik ortalamalarının düştüğü belirlenmiştir. Durdu’nun (2010) araştırmasında ise kadın eğitim müfettişlerinin erkek eğitim müfettişlerinden daha fazla duygusal tükenmişlik yaşadıkları ve kişisel

başarısızlık duygusu boyutunda 35–40 yaş aralığındaki eğitim müfettişlerinin, 40 üstü yaş aralığındaki eğitim müfettişlerinden daha fazla mesleki tükenmişlik yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte aynı araştırmanın sonuçları eğitim durumu, mesleki kıdem ve yaş değişkenlerinin mesleki tükenmişliğin hiçbir boyutunda anlamlı farklılık oluşturmadığını göstermektedir.

Özellikle girdi, süreç ve çıktı unsurları ile birlikte insani ilişki ve etkileşimin yoğun olduğu alanlardan biri olan eğitim örgütlerinde, çalışanların daha fazla mesleki tükenmişlik yaşadıkları söylenebilir. Yapılan çalışmalarda da öğretmenlerin, okul yöneticilerinin ve müfettişlerin yüksek düzeyde mesleki tükenmişlik yaşadıkları yönünde sonuçlar elde edilmiştir (Babaoğlu, 2006; Kayıkçı, 2005; Tüm kaya, 1996). Ancak alan yazında eğitim müfettiş yardımcılarının mesleki tükenmişlik düzeylerini belirlemeye yönelik araştırmalara rastlanmamıştır. Müfettişlik mesleğinin ilk üç yılını kapsayan yardımcılık dönemi (MEBEMBY, 2011), mesleğe uyum sağlama, mesleki kültürlenme ve mesleği benimseme dönemi olarak görülebilir. Ancak mesleğin ilk yıllarındaki yüksek beklenti ve çalışma koşullarının mesleki tükenmişlik oluşturabileceği düşünülmektedir.

Eğitim müfettiş yardımcılarının mesleki tükenmişlik düzeyleri ve nedenlerinin belirlenmesi hem eğitim müfettiş yardımcılığı sürecinin gözden geçirilmesine, hem de eğitim sisteminin etkililiğine ve verimliliğine katkı sağlayacaktır. Bu nedenle, eğitim müfettiş yardımcılarının mesleki tükenmişlik düzeylerinin araştırılması önem taşımaktadır. Bu araştırmanın amacı, eğitim müfettiş yardımcılarının mesleki tükenmişlik düzeylerini bazı değişkenlere göre saptamaktır. Bu amaca yönelik olarak şu sorulara cevap aranmıştır: (i) Eğitim müfettiş yardımcılarının mesleki tükenmişliği; duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve düşük kişisel başarı duygusu boyutlarına göre hangi düzeydedir? (ii) Eğitim müfettiş yardımcılarının mesleki tükenmişlik düzeyleri; sınıf öğretmeni olup olmama, cinsiyet, görev bölgesi, kıdem, öğrenim durumu, önceki görev ve yaş değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

YÖNTEM

Araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları ve verilerin analizi ile ilgili açıklamalar aşağıda yapılmıştır.

Araştırma Modeli

Araştırmada, eğitim müfettiş yardımcılarının mesleki tükenmişlik düzeyleri bazı değişkenler açısından incelendiğinden, tarama modelinden

yararlanılmıştır (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008; Karasar, 1995).

Çalışma Grubu

Çalışma grubu, 2009 yılında atanan 346 eğitim müfettiş yardımcısından oluşmaktadır. Türkiye'deki eğitim müfettiş yardımcısı sayısının fazla olmaması nedeniyle, ayrıca güvenilirliği yüksek verilerin elde edilmesi amacıyla örneklem alma yoluna gidilmemiştir. Araştırma, çalışma grubunun geneli üzerinde yapılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada, kişisel bilgi formu ile Maslach ve Jackson (1981) tarafından geliştirilen, Ergin (1993) tarafından Türkçeye uyarlanan Maslach Tükenmişlik Ölçeği (MTÖ) veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Kişisel bilgi formu, eğitim müfettiş yardımcılarına ilişkin sınıf öğretmeni olup olmama, cinsiyet, görev bölgesi, kıdem, öğrenim durumu, önceki görev ve yaş konusundaki bilgilerin toplanmasına yönelik yedi maddeden oluşmuştur.

Ergin tarafından Türkçe'ye uyarlanan MTÖ, Likert tipi beşli dereceleme (1: Hiçbir zaman, 2: Çok nadir, 3: Bazen, 4: Çoğu zaman, 5: Her zaman) biçiminde hazırlanmıştır. Toplam 22 maddeden ve üç boyuttan oluşmaktadır. Boyutlardan birincisi, dokuz maddeden oluşan “duygusal tükenme”; ikincisi, beş maddeden oluşan “duyarsızlaşma”, üçüncüsü ise sekiz maddeden oluşan “kişisel başarı” boyutudur. Ölçeğin boyutlarının iç tutarlılık katsayıları sırasıyla, .83, .65 ve .72 olarak saptanmıştır (Ergin, 1993). Bu çalışmada ise MTÖ'nün boyutlarının iç tutarlılık katsayıları sırasıyla .87, .69 ve .78 olarak bulunmuştur.

Veri toplama aracı, 20–31 Aralık 2010 tarihleri arasında uygulanmıştır. Veriler düşük, orta ve yüksek olmak üzere üç kategoride yorumlanmıştır. Kategorilerin değerleri, aralık katsayısının 3'e bölünmesiyle elde edilmiştir ($4/3=1.33$). Buna göre, “1–2.33: Düşük düzeyde tükenmişlik”, “2.34–3.66: Orta düzeyde tükenmişlik” ve “3.67–5.00: Yüksek düzeyde tükenmişlik” şeklinde değerlendirme yapılmıştır. Mesleki tükenmişliğin kişisel başarı boyutuna ait puanlar, duygusal tükenme ve duyarsızlaşma boyutlarının tersi şeklinde puanlanmıştır. Bu nedenle araştırmada, “kişisel başarı” boyutu adlandırması yerine “düşük kişisel başarı duygusu” adlandırması kullanılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada, eksiksiz olarak doldurulan 214 veri toplama aracı değerlendirmeye alınmıştır. SPSS programı kullanılarak veriler analiz edilmiştir. Öncelikle parametrik testlerin uygulanmasına yönelik varsayımların karşılanıp karşılanmadığına bakılmıştır. Varsayımların karşılandığı durumlarda parametrik analiz teknikleri kullanılmıştır. Verilerin analizinde aritmetik ortalama, standart sapma, *t* testi, Mann Whitney U testi ve ANOVA (tek yönlü varyans analizi) teknikleri uygulanmıştır. Tek yönlü varyans analizinde anlamlı farklılığın görüldüğü durumlarda Scheffe testi kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi, $p < .05$ olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Bulgular, araştırmanın iki alt problemi temel alınarak açıklanmıştır.

Eğitim Müfettiş Yardımcılarının Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri

Eğitim müfettiş yardımcılarının mesleki tükenmişlik düzeylerine ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma sonuçları Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. *Eğitim müfettiş yardımcılarının mesleki tükenmişlik düzeyleri*

<i>Boyut</i>	<i>n</i>	\bar{X}	<i>S</i>
<i>Duygusal tükenme (DT)</i>	214	2.34	.70
<i>Duyarsızlaşma (D)</i>	214	1.89	.66
<i>Düşük kişisel başarı duygusu (DKBD)</i>	214	2.45	.57

Eğitim müfettiş yardımcılarının mesleki tükenmişliklerinin; duygusal tükenme ($\bar{X}=2.34$) ve düşük kişisel başarı duygusu ($\bar{X}=2.45$) boyutlarında orta düzeyde, duyarsızlaşma ($\bar{X}=1.89$) boyutunda ise düşük düzeyde olduğu saptanmıştır.

Eğitim Müfettiş Yardımcılarının Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından Karşılaştırılması

Eğitim müfettiş yardımcılarının mesleki tükenmişlik düzeylerinin sınıf öğretmeni olup olmama değişkeni açısından karşılaştırılmasına yönelik *t* testi sonuçları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Eğitim müfettiş yardımcılarının mesleki tükenmişlik düzeylerinin sınıf öğretmeni olup olmama değişkenine göre karşılaştırılması

Boyut	Branş	n	\bar{X}	S	sd	t	p
DT	Sınıf öğretmeni	109	2.35	.71	212	.15	.88
	Diğer branşlar	105	2.33	.70			
D	Sınıf öğretmeni	109	1.89	.72	205.83	.81	.42
	Diğer branşlar	105	1.49	.59			
DKBD	Sınıf öğretmeni	109	2.41	.54	212	1.01	.31
	Diğer branşlar	105	2.49	.60			

Tablo 2 incelendiğinde, sınıf öğretmeni olup olmama değişkeni açısından eğitim müfettiş yardımcılarının görüşleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Eğitim müfettiş yardımcılarının mesleki tükenmişlik düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre karşılaştırılmasına yönelik Mann Whitney U testi sonuçları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Eğitim müfettiş yardımcılarının mesleki tükenmişlik düzeylerinin cinsiyete göre karşılaştırılması

Boyut	Cinsiyet	n	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
DT	Kadın	17	119.85	2037.50	1464.50	.39
	Erkek	197	106.43	20967.50		
D	Kadın	17	91.44	1554.50	1401.50	.26
	Erkek	197	108.89	21450.50		
DKBD	Kadın	17	122.97	2090.50	1411.50	.28
	Erkek	197	106.16	20914.50		

Tablo 3'e göre, cinsiyet değişkeni açısından eğitim müfettiş yardımcılarının mesleki tükenmişlikleri boyutlar düzeyinde anlamlı farklılık göstermemektedir.

Eğitim müfettiş yardımcılarının mesleki tükenmişlik düzeylerinin görev bölgesi değişkenine göre karşılaştırılması ile ilgili t testi sonuçları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Eğitim müfettiş yardımcılarının mesleki tükenmişlik düzeylerinin görev bölgesine göre karşılaştırılması

Boyut	Görev Bölgesi	n	\bar{X}	S	sd	t	p
DT	Dördüncü bölge	99	2.35	.75	212	1.60	.11
	Beşinci bölge	115	2.33	.65			
D	Dördüncü bölge	99	1.89	.69	212	.76	.45
	Beşinci bölge	115	1.49	.63			
DKBD	Dördüncü bölge	99	2.41	.58	212	2.04	.04
	Beşinci bölge	115	2.49	.55			

Tablo 4'te, görev bölgesi değişkenine göre eğitim müfettiş yardımcılarının görüşleri arasında DT ve D boyutlarında anlamlı fark olmadığı, ancak DKBD boyutunda farkın anlamlı olduğu anlaşılmaktadır. Hem dördüncü bölgede hem de beşinci bölgede görev yapan eğitim müfettiş yardımcılarının mesleki tükenmişliklerinin DKBD boyutunda "orta düzeyde" olduğu saptanmıştır. Beşinci bölgede görev yapan eğitim müfettiş yardımcılarının mesleki tükenmişlik düzeylerinin DKBD boyutunda dördüncü bölgede görev yapan meslektaşlarına göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Eğitim müfettiş yardımcılarının mesleki tükenmişlik düzeylerinin kıdem değişkenine göre karşılaştırılmasına ilişkin tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 5'te verilmiştir

Tablo 5. Eğitim müfettiş yardımcılarının mesleki tükenmişlik düzeylerinin kıdeme göre karşılaştırılması

Boyut	Kıdem	n	\bar{X}	S	sd	F	p	Fark
DT	5-10 yıl	32	2.35	.76	2	.01	.99	-
	11-15 yıl	145	2.34	.71	211			
	16-21 yıl	37	2.33	.62	213			
D	5-10 yıl	32	1.95	.66	2	.28	.76	-
	11-15 yıl	145	1.90	.68	211			
	16-21 yıl	37	1.83	.58	213			
DKBD	5-10 yıl	32	2.49	.68	2	.38	.69	-
	11-15 yıl	145	2.42	.56	211			
	16-21 yıl	37	2.50	.49	213			

Tablo 5'e göre, kıdem değişkenine göre eğitim müfettiş yardımcılarının mesleki tükenmişliğin boyutlarına ilişkin görüşleri arasındaki fark, anlamlı bulunmamıştır.

Eğitim müfettiş yardımcılarının mesleki tükenmişlik düzeylerinin öğrenim durumu değişkenine göre karşılaştırılması ile ilgili *t* testi sonuçları Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. *Eğitim müfettiş yardımcılarının mesleki tükenmişlik düzeylerinin öğrenim durumuna göre karşılaştırılması*

Boyut	Öğrenim Durumu	n	\bar{X}	S	sd	t	p
DT	Lisans	156	2.39	.69	212	1.78	.08
	Yüksek lisans	58	2.20	.71			
D	Lisans	156	1.90	.65	212	.41	.68
	Yüksek lisans	58	1.86	.70			
DKBD	Lisans	156	2.49	.57	212	1.80	.07
	Yüksek lisans	58	2.33	.55			

Tablo 6’ya bakıldığında, öğrenim durumu değişkenine göre eğitim müfettiş yardımcılarının mesleki tükenmişliğin boyutlarına ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir.

Eğitim müfettiş yardımcılarının mesleki tükenmişlik düzeylerinin önceki görev değişkenine göre karşılaştırılması ile ilgili tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. *Eğitim müfettiş yardımcılarının mesleki tükenmişlik düzeylerinin önceki göreve göre karşılaştırılması*

Boyut	Kıdem	n	\bar{X}	S	sd	F	p	Fark
DT	Öğretmen (A)	111	2.44	.71	2	2.59	.08	-
	Müdür Yrd. (B)	64	2.22	.68	211			
	Müdür (C)	39	2.24	.67	213			
D	Öğretmen (A)	111	1.99	.67	2	3.67	.03	A-C
	Müdür Yrd. (B)	64	1.87	.68	211			
	Müdür (C)	39	1.66	.55	213			
DKBD	Öğretmen (A)	111	2.52	.62	2	2.29	.10	-
	Müdür Yrd. (B)	64	2.41	.48	211			
	Müdür (C)	39	2.30	.53	213			

Tablo 7 incelendiğinde, önceki görev değişkenine göre, eğitim müfettiş yardımcılarının görüşleri arasındaki farkın mesleki tükenmişliğin DT ve DKBD

boyutlarında anlamlı bulunmadığı, fakat D boyutunda anlamlı bulunduğu anlaşılmaktadır. Farklılığın kaynağına bakıldığında, “öğretmen” ve “müdür” değişkenleri açısından eğitim müfettiş yardımcılarının görüşlerinin farklılaştığı görülmektedir. Eğitim müfettiş yardımcılarının mesleki tükenmişlik düzeylerinin D boyutunda; eğitim müfettiş yardımcılığına atanmadan önce öğretmenlik görevini yapanların, okul müdürlüğü görevini yapanlardan daha fazla olduğu saptanmıştır.

Eğitim müfettiş yardımcılarının mesleki tükenmişlik düzeylerinin yaş değişkenine göre karşılaştırılması ile ilgili *t* testi sonuçları Tablo 8’de verilmiştir

Tablo 8. Eğitim müfettiş yardımcılarının mesleki tükenmişlik düzeylerinin yaşa göre karşılaştırılması

Boyut	Yaş	n	\bar{X}	S	sd	t	p
DT	28-35	95	2.36	.77	184.06	.46	.64
	36-41	119	2.32	.65			
D	28-35	95	1.88	.65	212	-.29	.77
	36-41	119	1.90	.67			
DKBD	28-35	95	2.44	.59	212	-.08	.94
	36-41	119	2.45	.55			

Tablo 8’e bakıldığında, yaş değişkenine göre eğitim müfettiş yardımcılarının mesleki tükenmişliğin boyutlarına ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farkın olmadığı anlaşılmaktadır.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu araştırmada, eğitim müfettiş yardımcılarının mesleki tükenmişlik düzeylerinin bazı değişkenlere göre belirlenmesi amaçlanmıştır. Eğitim müfettiş yardımcılarının duygusal tükenme (DT) ve düşük kişisel başarı duygusu (DKBD) boyutlarında orta düzeyde, duyarsızlaşma (D) boyutunda ise düşük düzeyde mesleki tükenmişlik yaşadıkları saptanmıştır. Eğitim müfettişleri ile ilgili yapılan bazı araştırmalarda, eğitim müfettişlerinin mesleki tükenmişliklerinin DT boyutunda orta düzeyde (Arabacı ve Akar, 2010; Balay ve Engin, 2007; Durdu, 2010; Polat ve Uğurlu, 2009) ve D boyutunda düşük düzeyde olduğu saptanmıştır (Arabacı ve Akar, 2010; Balay ve Engin, 2007; Polat ve Uğurlu, 2009; Yılmaz, 2007). Öte yandan DKBD boyutunda ise eğitim

müfettişlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile ilgili araştırma sonuçları farklılık göstermektedir (Balay ve Engin, 2007; Durdu, 2010; Polat ve Uğurlu, 2009; Yılmaz, 2007). Eğitim müfettiş yardımcılarının, “eğitim müfettişliği mesleği”ne ilişkin deneyimlerinin az oluşu DT ve DKBD boyutlarında orta düzeyde mesleki tükenmişlik yaşamalarına neden olduğu söylenebilir. Yeni bir göreve başladıkları göz önünde bulundurulduğunda, mesleki tükenmişlik düzeylerinin söz konusu boyutlarda orta düzeyde çıkması düşündürücüdür. Bu durumun eğitim müfettiş yardımcılarının yetiştirme sürecinden ve görev alanlarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Dolayısıyla eğitim müfettiş yardımcılarının yetiştirme sürecine ve görev alanlarına yönelik yeni düzenlemeler yapılmalıdır.

Sınıf öğretmeni olup olmama değişkenine göre, eğitim müfettiş yardımcılarının mesleki tükenmişlik düzeyleri DT, D ve DKBD boyutlarında anlamlı bir farklılık oluşturmamaktadır. Eğitim müfettiş yardımcılarının yeni bir görevin başlangıcında olmalarından kaynaklanan benzer sorunları yaşadıkları ve bu nedenle söz konusu üç boyutta da mesleki tükenmişlik düzeylerinin sınıf öğretmeni olup olmama değişkeni açısından bir farklılık göstermediği söylenebilir. Yılmaz’ın (2007) eğitim müfettişlerine ve Koçak’ın (2009) okul yöneticilerine yönelik araştırmalarında da branşın söz konusu boyutlar açısından anlamlı farklılık oluşturmadığı saptanmıştır. Bu sonuçlara karşın, Balay ve Engin’in (2007) araştırmasında ise duygusal tükenme boyutunda sınıf öğretmenliği yapmış eğitim müfettişlerinin tükenmişlikleri, branş öğretmenliği yapmış olanlardan yüksek bulunmuştur.

Cinsiyet değişkenine göre, eğitim müfettiş yardımcılarının mesleki tükenmişlik düzeylerinin DT, D ve DKBD boyutlarında anlamlı bir fark göstermediği saptanmıştır. Eğitim müfettiş yardımcılarını yeni bir göreve başlama heyecanı yaşadıklarından, söz konusu üç boyutta da mesleki tükenmişliklerinin cinsiyet açısından farklılık göstermediği söylenebilir. Eğitim müfettişleri ile ilgili yapılan birçok araştırmada aynı sonuçlara ulaşılmıştır (Arabacı ve Akar 2010; Tanrıverdi, 2008; Yılmaz, 2007). Öğretmenlere ve okul yöneticilerine yönelik yapılan birçok araştırmada da benzer sonuçlar bulunmuştur (Cemaloğlu ve Şahin, 2007; Gençay, 2007; Koçak, 2009). Bu sonuçlara karşın, Balay ve Engin’in (2007) araştırmasında duygusal tükenme boyutunda kadın eğitim müfettişlerinin mesleki tükenmişliklerinin erkek meslektaşlarına göre daha yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır.

Görev bölgesi değişkenine göre, eğitim müfettiş yardımcılarının mesleki tükenmişlik düzeylerinde DT ve D boyutlarında anlamlı bir farklılık olmadığı, fakat DKBD boyutunda anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır. Beşinci bölgede görev yapan eğitim müfettiş yardımcılarının DKBD boyutunda, dördüncü bölgede görev yapan eğitim müfettiş yardımcılardan daha fazla mesleki tükenmişlik yaşadıkları belirlenmiştir. Bunun nedenini, beşinci bölgede görev yapan kıdemli eğitim müfettişi sayısının diğer bölgelere oranla az olmasına bağlamak mümkündür. Bu durumun beşinci bölgedeki eğitim müfettiş yardımcılarının yetiştirilmesi sürecini olumsuz etkilediği söylenebilir. Sonuç olarak beşinci bölgedeki eğitim müfettiş yardımcılarının mesleki tükenmişlik düzeylerinin DKBD boyutunda dördüncü bölgedekilere göre fazla olduğu söylenebilir. Arabacı ve Akar'ın (2010) eğitim müfettişleri ile ilgili yaptıkları araştırmada ise görev bölgesi değişkeni açısından hiçbir boyutta anlamlı fark bulunmamıştır. Eğitim müfettişlerinin mesleki deneyimleri daha fazla olduğundan mesleki tükenmişlik düzeyleri DKBD boyutunda görev bölgesi değişkeni açısından anlamlı farklılık göstermemektedir.

Kıdem değişkenine göre, eğitim müfettiş yardımcılarının mesleki tükenmişlik düzeyleri DT, D ve DKBD boyutlarında anlamlı bir farklılık oluşturmamaktadır. Eğitim müfettiş yardımcılarının mesleki kıdemleri birbirine yakın olduğundan ve yeni bir göreve atanmaları nedeniyle benzer sorunları yaşadıklarından söz konusu üç boyutta da kıdem değişkeni açısından mesleki tükenmişlik düzeylerinin birbirine yakın olduğu söylenebilir. Eğitim müfettişleri, okul yöneticileri ve öğretmenler ile ilgili bazı araştırmalarda da benzer sonuçlar bulunmuştur (Başol ve Altay, 2009; Tanrıverdi, 2008; Yılmaz, 2007). Bu sonuçlara karşın, Arabacı ve Akar'ın (2010) araştırmasında eğitim müfettişlerinin mesleki tükenmişliklerinin DT ve DKBD boyutlarında anlamlı bir farklılık oluşturmadığı; ancak D boyutunda anlamlı farklılık gösterdiği ve düşük kıdeme sahip olanların daha fazla duyarsızlaşma duygusu yaşadıkları saptanmıştır. Arabacı ve Akar'a göre, eğitim müfettişleri mesleklerinin ilk yıllarında yüksek beklenti ve ideallerle işlerine sarılmaktadırlar; ancak mesleğin ilerleyen dönemlerinde tüm girişimlerinin engellendiğini düşünerek hayal kırıklığına uğrayabilmektedirler. Arabacı ve Akar bu durumun eğitim müfettişlerinde mesleki tükenmişlik duygusuna neden olduğunu belirtmektedirler.

Öğrenim durumu değişkenine göre, eğitim müfettiş yardımcılarının mesleki tükenmişlik düzeylerinin DT, D ve DKBD boyutlarında anlamlı bir

farklılık oluşturmadığı saptanmıştır. Bu sonucu, eğitim müfettiş yardımcılarının, yeni bir göreve başlamış olmanın heyecanı ile göreve uyum açısından benzer sorunlar yaşadıkları ve bu nedenle söz konusu üç boyutta da mesleki tükenmişlik düzeylerinin öğrenim durumu değişkeni açısından anlamlı farklılık göstermediği şeklinde yorumlamak mümkündür. Eğitim müfettişlerine yönelik bazı araştırmalarda da benzer sonuçlar bulunmuştur (Arabacı ve Akar, 2010; Durdu, 2010). Bu sonuçlara karşın, Cemaloğlu ve Şahin (2007), öğretmenlere yönelik yaptıkları araştırmada lisans ve yüksek lisans mezunları açısından D ve DKBD boyutlarında benzer sonuçlara ulaşmışlardır; ancak DT boyutunda ise yüksek lisans ve lisans mezunları açısından anlamlı bir fark olduğunu saptamışlardır. Cemaloğlu ve Şahin'e göre bunun sebebi, eğitim düzeyi yüksek öğretmenlerin mesleki beklentilerinin daha yüksek olmasıdır.

Önceki görev değişkenine göre, eğitim müfettiş yardımcılarının mesleki tükenmişlik düzeylerinde, DT ve DKBD boyutlarında anlamlı bir fark bulunmamış; ancak D boyutunda anlamlı fark bulunmuştur. Eğitim müfettiş yardımcılığına atanmadan önce öğretmen olarak görev yapanların D boyutunda, okul müdürlüğü görevini yapanlardan daha fazla mesleki tükenmişlik yaşadıkları saptanmıştır. Okul müdürlüğü görevini yapanların eğitim sisteminin yapısını daha iyi bildiklerinden D boyutunda daha az mesleki tükenmişlik yaşadıkları söylenebilir. Arabacı ve Akar'ın (2010) araştırmasında unvan (önceki görev) açısından DT ve DKBD boyutlarında eğitim müfettişlerinin görüşleri arasındaki farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır. Balay ve Engin'in (2007) araştırmasında ise daha önce yöneticilik görevini yapmayan eğitim müfettişlerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin D boyutunda, okul müdürlüğü görevini yapanlara göre (anlamlı fark oluşturmazsa da) daha fazla olduğu saptanmıştır. Bu sonuca bağlı olarak, eğitim müfettiş yardımcılığına atanma başvuru koşullarına, öğretmenlik ve okul yöneticiliği görevlerini yapmış olma şartı eklenebilir.

Yaş değişkenine göre, eğitim müfettiş yardımcılarının mesleki tükenmişlik düzeyleri DT, D ve DKBD boyutlarında anlamlı bir fark oluşturmamaktadır. Bu sonucun farklı çıkmamasını, eğitim müfettiş yardımcılarının yaşlarının birbirine yakın olması, göreve yeni başlamış olmaları ve çalışma koşullarının benzer olması gibi nedenlere bağlamak mümkündür. Tanrıverdi'nin (2008) ve Yılmaz'ın (2007) eğitim müfettişlerine ilişkin araştırmalarında, Başol ve Altay'ın (2009) okul yöneticilerine ve öğretmenlere yönelik araştırmasında benzer sonuçlar bulunmuştur. Buna karşın, Cemaloğlu

ve Şahin'in (2007) çalışmasında, öğretmenlerin yaşı ile mesleki tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve yaşın ilerlemesiyle birlikte DT ve D boyutlarında mesleki tükenmişliğin arttığı saptanmıştır.

Elde edilen sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde, eğitim müfettiş yardımcılarının DT ve DKBD boyutlarında orta düzeyde, D boyutunda ise düşük düzeyde mesleki tükenmişlik yaşadıkları saptanmıştır. Bu sonuç eğitim müfettiş yardımcılarının mesleki tükenmişlik yaşamalarına neden olan sorunların çözümüne yönelik düzenlemelerin yapılmasını gerektirmektedir. Yapılan araştırmalarda, eğitim müfettişlerinin iş yüklerinin fazla oluşu önemli bir sorun olarak görülmektedir (Altun ve Memişoğlu, 2010; Kayıkçı ve Şarlak, 2009; Yıldırım 2009; Yıldırım ve Demirtaş, 2010). Bu durumun eğitim müfettiş yardımcılarının stres yaşamasına ve buna bağlı olarak mesleki tükenmişlik düzeylerinin artmasına neden olabileceği söylenebilir. Dolayısıyla eğitim müfettiş yardımcılarının iş yüklerinin azaltılmasına yönelik düzenlemeler yapılmalıdır. Bununla birlikte stres, mesleki tükenmişlik gibi durumlarla başa çıkma konusunda eğitim müfettiş yardımcılarına yönelik bazı eğitim etkinlikleri ve sosyal etkinlikler düzenlenmelidir. Bu araştırmanın çalışma grubu Türkiye'deki eğitim müfettiş yardımcılarıyla sınırlanmıştır. Türkiye genelindeki eğitim müfettişleri üzerinde de mesleki tükenmişlik ile ilgili betimsel ve ilişkisel araştırmalar yapılabilir. Bu araştırmanın diğer bir sınırlığı ise verilerin sadece nicel bir yöntemle elde edilmiş olmasıdır. Eğitim müfettişlerinin ve eğitim müfettiş yardımcılarının mesleki tükenmişliklerine neden olan etkenlerin belirlenmesine ilişkin nitel araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Ağaoğlu, E., Ceylan, M., Kesim, E., Madden, T. (2004), Araştırma görevlilerinin kendi tükenmişlik düzeylerine ilişkin görüşleri. H. Atılğan ve İ. Çınar (Ed.), XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı Bildiri Özetleri (2-3), Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Altay, M. (2007), Okul yöneticilerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri ile çok boyutlu algılanan sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişki. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Altun, S.A., Memişoğlu, S.P. (2010), İlköğretim müfettişlerinin denetimin yeniden yapılandırılmasına ilişkin görüşleri. İlköğretim Online, 9 (2), 643-657. [Online]: <http://ilkogretim-online.org.tr>

- Arabacı, İ.B., Akar, H. (2010), Eğitim müfettişlerinin bazı sosyal, demografik ve mesleki özelliklerine göre mesleki tükenmişlik düzeylerinin belirlenmesi. Dicle Üniversitesi Eğitim Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 15, 78–91.
- Ardıç, K., Polatçı, S. (2008), Tükenmişlik sendromu akademisyenler üzerinde bir uygulama: GOÜ örneği. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 10 (2), 69–96.
- Babaoğlu, E. (2006), İlköğretim okulu yöneticilerinde tükenmişlik: Düzce ili örneği. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Balay, R., Engin, A. (2007), GAP bölgesinde görev yapan ilköğretim müfettişlerinin tükenmişlik düzeyi üzerine bir araştırma. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 40 (2), 205–232.
- Basım, H.N., Şeşen, H. (2006), Mesleki tükenmişlikte bazı demografik değişkenlerin etkisi: Kamu’da bir araştırma. Ege Akademik Bakış, 6 (2), 15–23.
- Başol, G., Altay, M. (2009), Eğitim yöneticisi ve öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 15 (58), 191–216.
- Budak, G., Sürgevil, O. (2005), Tükenmişlik ve tükenmişliği etkileyen örgütsel faktörlerin analizine ilişkin akademik personel üzerinde bir uygulama. Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 20 (2), 95–108.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E.K., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2008), Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi.
- Cemaloğlu, N., Şahin, D.E. (2007), Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik düzeylerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi. Kastamonu Eğitim Dergisi, 15 (2), 465–484.
- Çokluk, Ö. (2003), Örgütlerde tükenmişlik. C. Elma ve K. Demir (Ed.), Yönetimde çağdaş yaklaşımlar, uygulamalar ve sorunlar (s.109–133). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Demiriz, B. (2010, Mart 8), Modern çağın hastalığı tükenmişlik. Milliyet Cadde. http://cadde.milliyet.com.tr/2010/03/08/YazarDetay/1208285/MODERN_CAGIN_HASTALIGI_TUKENMISLIK adresinden 30 Nisan 2011 tarihinde alınmıştır.

- Durdu, T. (2010), Eğitim deneticilerinin örgütsel vatandaşlık davranışının mesleki tükenmişlik ve bazı değişkenler açısından incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Ergin, C. (1993), Doktor ve hemşirelerde tükenmişlik Maslach Tükenmişlik Ölçeği'nin uyarlanması. VII Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları (143–154), R. Bayraktar ve İ. Dağ (Editörler). Ankara: VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Düzenleme Kurulu ve Türk Psikologlar Derneği Yayını.
- Gençay, Ö.A. (2007), Beden eğitimi öğretmenlerinin iş doyumu ve mesleki tükenmişliklerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. Kastamonu Eğitim Dergisi, 15 (2), 765–780.
- Girgin, G. (2010), Öğretmenlerde tükenmişliğe etki eden faktörlerin araştırılması. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 9 (32), 32–48.
- Halbesleben, J.R.B., Buckley, M.R. (2004), Burnout in organizational life. Journal of Management, 30 (6), 859-879.
- Izgar, H. (2003), Okul yöneticilerinde tükenmişlik. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kan, Ü.D. (2008), Bir grup okulöncesi öğretmeninde tükenmişlik durumunun incelenmesi. Kastamonu Eğitim Dergisi, 16 (2), 431–438.
- Karasar, N. (1995), Bilimsel araştırma yöntemi. Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd.
- Kayıkçı, K. (2005), Milli Eğitim Bakanlığı denetmenlerinin denetim alt sisteminin yapısal sorunlarına ilişkin algıları ve iş doyum düzeyleri. Ankara: Tem-Sen Yayınları.
- Kayıkçı, K., Şarlak, Ş. (2009), İlköğretimde denetimin etkili işleyişini zorlaştıran ve zayıflatan örgütsel engeller. 1. Uluslararası Katılımlı Ulusal Eğitim Denetimi Sempozyumu (127–136), Ankara: Tem-Sen Yayınları.
- Koçak, R. (2009), Okul yöneticilerinin mesleki tükenmişlik düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19 (1), 65–83.
- Maslach, C., Jackson, S.E. (1981), The measurement of experienced burnout. Journal of Occupational Behavior, 2, 99–113.
- Maslach, C., Schaufeli, W.B., Leiter, M.P. (2001), Job burnout. Annual Review of Psychology, 52, 397-422.

- Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Müfettişleri Başkanlıkları Yönetmeliği [MEBEMBY]. (2011), Resmi Gazete, 27974, 24 Haziran 2011.
- Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname. (2011). Resmi Gazete, 28054, 14 Eylül 2011. (KHK No: 652)
- Peker, R. (2002), İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin mesleki tükenmişliklerine etki eden bazı faktörler. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 15 (1), 305–318.
- Polat, S., Uğurlu, C.T. (2009), İlköğretim müfettişlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri. 1. Uluslararası Katılımlı Ulusal Eğitim Denetimi Sempozyumu (101–109), Ankara: Tem-Sen Yayınları.
- Sağlam-Arı, G., & Çına-Bal, E. (2008), Tükenmişlik kavramı: Birey ve örgütler açısından önemi. Yönetim ve Ekonomi, 15 (1), 131–147.
- Tanrıverdi, L. (2008), İlköğretim müfettişlerinin iş tatmini ile tükenmişlik düzeylerinin incelenmesi: İstanbul ili örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tümkaya, S. (1996), Öğretmenlerdeki tükenmişlik, görülen psikolojik belirtiler ve başa çıkma davranışları. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Tümkaya, S. (2000), Akademik tükenmişlik ölçeğinin geliştirilmesi. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 19, 128–133.
- Wright, T.A., Bonett, D.G. (1997), The contribution of burnout to work performance. Journal of Organizational Behavior, 18 (5), 491–499.
- Yıldırım, M.C. (2009), Yapılandırmacı öğrenme paradigması ilkeleri açısından ilköğretim okullarında öğretimsel denetim uygulamalarının değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Yıldırım, M.C., Demirtaş, H. (2010), Yapılandırmacı öğrenme paradigması açısından ilköğretim okullarında öğretmen denetiminin etkili olarak yapılabilmesine ilişkin çözüm önerileri. 2. Uluslararası Katılımlı Eğitim Denetimi Kongresi Bildiriler Kitabı (337–346), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yılmaz, A. (2007), İlköğretim müfettişlerinin mesleki görevlerini yerine getirme durumları ile tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişki. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.